

RECENZJA

rozprawy doktorskiej

**pt.: „DOSKONALENIE DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH PROWADZONYCH
PRZEZ POLICJĘ NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO”**

**opracowanej przez mgr. Patryka Błasika
pod kierownictwem naukowym dr. hab. Roberta Sochy**

1. Uwagi ogólne (znaczenie podjętego tematu rozprawy doktorskiej)

Występowanie zjawisk społecznie szkodliwych, traktowanych w kategoriach zagrożeń występujących w życiu codziennym, wywołują konieczność podejmowania działań ukierunkowanych na zaspokojenie jednej z podstawowych potrzeb ludzkich – bezpieczeństwa. Wspominane działania dotyczą między innymi czynności profilaktycznych polegających przede wszystkim na podnoszeniu świadomości i wiedzy społecznej dotyczącej określonych zagrożeń i propagowanie podstawowych zasad zachowania w przypadku wystąpienia niebezpieczeństwa. To jeden z fundamentalnych warunków stabilności i trwałości bezpieczeństwa.

Profilaktyka to podejmowanie działań uprzedzających, kształtujących spodziewany rozwój zjawisk poprzez wzmacnianie czynników chroniących przed rozwojem problemów związanych z zachowaniem niepożądanym. Działania profilaktyczne mają sens wówczas gdy ich rezultaty odnoszą zamierzone skutki, a ich efektywność jest wysoka. Skuteczność działań profilaktycznych warunkowana jest diagnozą realizowaną na wielu płaszczyznach i poziomach. Praca profilaktyczna powinna być organizowana rzetelnie i dokładnie, powinna być przemyślana i mieć

charakter ciągły oraz całościowy i kompleksowy. Musi być ona prowadzona przez wykwalifikowaną kadre, aby unikać błędów oraz eliminować trudności.

Jednak aby działania profilaktyczne skutecznie zapobiegały popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym, podmioty odpowiedzialne za ich realizację, powinny dołożyć wszelkich starań organizacyjno-prawnych oraz podejmować współpracę z organizacjami państwowymi, samorządowymi i organami społecznymi.

Działania profilaktyczne najczęściej przyjmują formę programów profilaktycznych, inaczej nazywanych prewencyjnymi¹. Ideą ich jest redukcja zachowań negatywnych, a nawet ich całkowite wytłumienie poprzez skierowanie ich zainteresowań w pozytywnym kierunku. Powadzenie programów profilaktycznych ma na celu zastąpienie represji, czyli wyciągania konsekwencji w stosunku do sprawców dopuszczających się zachowań społecznie niepożądanych, działaniami mającymi na celu zapobieganie ich zaistnieniu².

Rozważane problemy w recenzowanej pracy są niezwykle ważne i istotne ze względu na bezpieczeństwo. Z tego też względu podjęty problem przez Doktoranta w niniejszej rozprawie uznać należy za godny zainteresowania naukowego w aspekcie poznawczym i użytecznym. Tym samym jest w pełni uzasadnione podjęcie tematu dysertacji oraz jego opracowanie w formie rozprawy doktorskiej.

2. Ogólna charakterystyka rozprawy

Recenzowana rozprawa została opracowana na 239 stronach. Dysertacja obejmuje: wstęp (6 stron), pięć rozdziałów (łącznie 196 stron), zakończenie (4 strony). Integralną część stanowi bibliografia (13 stron) oraz wykaz rysunków, obrazów, tabel, wykresów (2 strony) i załączników (9 stron). W rozprawie zawarto 6 rysunków, 1 obraz, 5 tabel, 36 wykresy i 2 załączniki.

3. Ocena metodologicznych podstaw przeprowadzonych badań

Koncepcja metodologiczna rozprawy została umieszczona w rozdziale pierwszym (s. 12-24), w którym przedstawiono wszystkie podstawowe elementy

¹ T. Cielecki, *Prewencja kryminalna. Studium z profilaktyki kryminologicznej*, Opole 2004, s. 16.

² Zob. J. Szymańska, *Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*, Warszawa 2002, s. 67.

naukowej metodologii badawczej. Pierwsza część tego rozdziału odnosi się do sytuacji problemowej. Doktorant przekonująco uzasadnił konieczność zbadania problematyki zawartej w tytule rozprawy. Trafnie bowiem wskazał na potrzebę prowadzenia policyjnych działań profilaktycznych. Zauważył jednak, że obecnie działania te mają umiarkowany wpływ na zapobieganie przestępczości, przejawom demoralizacji i innym występującym zagrożeniom, a tym samym na bezpieczeństwo społeczne. Następnie określił przedmiot badań, cel badań (poznawczy i utylitarny) i wynikające z niego cele szczegółowe (4), sformułował główny problem badawczy, którego rozwiązanie wymagało znalezienia odpowiedzi na szczegółowe problemy badawcze (4). Na wstępie prowadzenia badań przyjął również główną hipotezę badawczą oraz szczegółowe hipotezy badawcze (4), które zweryfikował prowadząc proces badawczy.

Postawione przez Doktoranta problemy szczegółowe znalazły odzwierciedlenie w poszczególnych rozdziałach pracy, natomiast przyjęte hipotezy badawcze zostały sformułowane w sposób jasny, dający gwarancję weryfikacji, a co istotne w pełni korespondują z problemami badawczymi.

Wnioski z analizy tej części pracy wskazują, że Doktorant w celu utylitarnym oraz w celach i problemach szczegółowych zamiennie wskazał na aspekty sprawności i skuteczności prowadzonych przez Policję działań profilaktycznych. Są to jednak różne pojęcia opisujące miary służące do oceny funkcjonowania danej organizacji oraz osiągania przez nią zakładanych celów.

Złożoność przyjętych problemów badawczych, w znacznym stopniu wpłynęła na dobór metod, technik i narzędzi badawczych. W pracy zastosowano właściwe – dla nauk społecznych – metody teoretyczne (analiza i synteza, porównanie, abstrahowanie, wnioskowanie, dedukcja oraz analogia) i metody empiryczne (metoda sondażu diagnostycznego oraz metoda badania dokumentów) oraz dostosowane do nich techniki i narzędzia badawcze. Opisane w rozdziale metody, techniki i narzędzia badawcze pozwoliły Doktorantowi na zgromadzenie bogatego i zróżnicowanego materiału badawczego, umożliwiającą bieżącą weryfikację uzyskanych wyników oraz zapewniło obiektywizm przy formułowaniu wniosków końcowych, co oceniam pozytywnie.

Niestety Doktorant w nieprzemyślany sposób posługiwał się określeniem narzędzia „arkusz wywiadu eksperckiego” i „kwestionariusz wywiadu eksperckiego”, stosując je zamiennie w różnych częściach pracy.

Umiejętność planowania i prowadzenia badań przez Doktoranta została zaprezentowana w opisie procedury badawczej. Proces badawczy został podzielony na trzy etapy, tj. etap koncepcyjny (konceptualizacji badań), wykonawczy (realizacji badań) i końcowy (finalizacji badań). Na etapie koncepcyjnym poznano opinie odbiorców działań profilaktycznych, zapoznano się z literaturą o przedmiotowym zakresie, co pozwoliło na określenie i dokładne sprecyzowanie problemu badawczego i przygotowanie koncepcji badań. Etap główny to przede wszystkim weryfikacja hipotez i formułowanie wstępnych wniosków za pomocą zastosowanych metod badawczych, natomiast w etapie końcowym podsumowano uzyskane wyniki przeprowadzonych badań.

Pomimo niekwestionowanych walorów tej części pracy, należy wskazać również na pewien niedosyt dotyczący kilku elementów odnoszących się do założeń metodologicznych pracy. Istotnym z punktu widzenia formułowanych wniosków jest bowiem określenie zakresu czasowego prowadzonych badań, czego niestety Doktorant nie uczynił. Kolejna uwaga dotyczy braku wskazania zmiennych oraz wskaźników badawczych, pozwalających na pełniejsze zobiektywizowanie sformułowanych wniosków.

Podsumowując część metodologiczną dysertacji, należy uznać za formalnie poprawną i adekwatną do potrzeb tematyki badawczej. Prawidłowo zdefiniowane elementy procesu badawczego pozwoliły Doktorantowi zrealizować przyjęte założenia pracy oraz zweryfikować przyjęte hipotezy badawcze. Przyjęta koncepcja metodologiczna rozprawy i zaproponowane metody oraz techniki badawcze odpowiadają wymogom logicznym i metodologicznym stawianym rozprawom doktorskim w dziedzinie nauki społecznej i świadczą o przygotowaniu Autora do samodzielnego prowadzenia badań.

4. Ocena merytoryczna

Kwestie merytoryczne dysertacji zostały przedstawione w czterech rozdziałach.

W rozdziale drugim rozprawy (s. 25-87) Doktorant scharakteryzował uwarunkowania prowadzenia działań profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa społecznego. W tej części pracy przeprowadzono analizę pojęć związanych z bezpieczeństwem. Osobne miejsce zostało poświęcone profilaktyce społecznej i prewencji kryminalnej oraz celom, typom, rodzajom i formom działań profilaktycznych

prowadzonych przez Policję. Moim zdaniem dopełnieniem treści rozdziału powinno być przedstawienie sposobów monitorowania i zasad ewaluacji umożliwiających prawidłową ocenę skuteczności tych działań.

W rozdziale trzecim (s. 88-136) przedstawione zostały wyniki badań w obszarze najważniejszych zagrożeń wpływających na bezpieczeństwo społeczne. Za cenne uznać należy scharakteryzowanie źródeł występujących ograniczeń wpływających na prawidłową realizację zadań przez funkcjonariuszy w zakresie zapobiegania przestępczości.

Treści rozdziału przybliżają również zakres przedmiotowy policyjnych działań profilaktycznych. Szkoda tylko, że w tym miejscu Doktorant pominął informacje o działaniach profilaktycznych prowadzonych przez policjantów dotyczących bezpieczeństwa w czasie wakacji, czy też akcji i programów skierowanych do kibiców piłki nożnej.

Z kolei w rozdziale czwartym (s. 137-183) Doktorant przedstawił zadania Policji w zakresie prowadzenia działań profilaktycznych i dokonał szczegółowej oceny udziału tej formacji w realizacji krajowych programów na rzecz bezpieczeństwa. Dopełnieniem powyższych treści stanowi prezentacja rozwiązań w zakresie profilaktyki społecznej i sposobów zapobiegania przestępczości funkcjonujących w Republice Czeskiej i w Wielkiej Brytanii.

Na szczególną uwagę zasługują treści rozdziału piątego (s. 184-207) przedstawiające obszary wymagające usprawnienia policyjnych działań profilaktycznych. Na podstawie przeprowadzonych badań wskazano na konieczność dokonania zmian (w przedmiotowym zakresie) w wewnętrznych przepisach policyjnych, pragmatyce kadrowej, organizacji szkoleń i doskonalenia zawodowego oraz zasad współpracy z innymi podmiotami. Materiał zawarty w tym rozdziale przedstawia dużą wartość poznawczą i praktyczną jednocześnie.

Każdy z powyższych rozdziałów merytorycznych zamykają wyniki badań oraz syntetyczne autorskie konkluzje, co bardzo dobrze świadczy o konsekwencji procesu myślowego Autora. Rozdziały i podrozdziały tworzą logiczną całość.

Rozprawę wieńczy zakończenie (s. 208-211), w którym Doktorant w sposób umiejętny podsumował przeprowadzony proces badawczy oraz opracował konstruktywne rekomendacje dotyczące wskazania kierunków zmian i doskonalenia funkcjonujących rozwiązań organizacyjno-prawnych i praktycznych ukierunkowanych na usprawnienie i podniesienie skuteczności działań profilaktycznych w Policji.

Literatura i materiały źródłowe zostały dobrane i wykorzystane prawidłowo – adekwatnie do przedmiotu badań. Bibliografia obejmuje: 136 opracowań zwartych i artykułów oraz źródeł internetowych (30). Dominują polskie opracowania i artykuły naukowe. Autor korzystał z aktualnie obowiązujących (32) dokumentów krajowych i zagranicznych oraz przepisów służbowych, które umiejętnie interpretował.

Dysertację pozytywnie wyróżnia estetyka oraz przejrzystość zamieszczonych wykresów i tabel. Praca została napisana językiem komunikatywnym dla każdego odbiorcy. Doktorant nie uniknął jednak drobnych błędów edytorskich i redakcyjnych, jak również nie dopełnił wszelkiej staranności w sporządzaniu przypisów m.in. przy ponownym odwoływaniu się do tego samego źródła, czy konsekwencji w opisie źródeł publikacji. Jednakże muszę podkreślić, że wykazane przeze mnie uchybienia nie obniżają wartości merytorycznej pracy, którą oceniam wysoko.

Podsumowując należy stwierdzić, że pod względem merytorycznym recenzowana rozprawa doktorska jest poprawna. Świadczy ona o dobrej znajomości warsztatu technicznego badań oraz o wszechstronnej wiedzy Autora w zakresie problemów dotyczących policyjnych działań profilaktycznych. Całość przeprowadzonego procesu badawczego pozwoliła na rozwiązanie problemu głównego i problemów szczegółowych oraz osiągnięcia zakładanych celów.

5. Problemy do wyjaśnienia

Wnoszę, aby Doktorant w toku obrony ustosunkował się do uwag zawartych w recenzji oraz odpowiedział na poniższe pytania:

- Jakie są różnice między sprawnością a skutecznością działań?
- Jakie były określone wskaźniki i zmienne w prowadzonych badaniach?
- W jaki sposób w Policji przeprowadza się ewaluację programów profilaktycznych i jakie stosuje się parametry do określenia skuteczności tych programów?

6. Wnioski końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska mgr. Patryka Błasika na temat: „Doskonalenie działań profilaktycznych prowadzonych przez policję na rzecz bezpieczeństwa społecznego” stanowi indywidualne, oryginalne i niekwestionowane

dzieło Doktoranta oraz przedstawia samodzielne rozwiązanie problemu badawczego. Treści zawarte w dysertacji świadczą o znacznym zasobie wiedzy merytorycznej Autora oraz opanowaniu warsztatu metodologicznego charakterystycznego dla nauk społecznych.

Rozprawę doktorską mgr. Patryka Błasika zaliczam do wartościowych opracowań teoretyczno-pragmatycznych. Podjęty wysiłek badawczy z punktu poznawczego i utylitarnego jest bardzo ważny i potrzebny do określenia kierunków w zakresie doskonalenia działań profilaktycznych prowadzonych przez Policję na rzecz bezpieczeństwa społecznego. Z punktu poznawczego Doktorant wykazał się dużą dociekliwością naukową, a z punktu utylitarnego wyniki badań po ich uogólnieniu mogą być rozpowszechniane w celu wprowadzenia zmian organizacyjno-prawnych ukierunkowanych na usprawnienie i podniesienie skuteczności działań profilaktycznych w Policji.

Oceniając całość przedłożonej dysertacji stwierdzam, że recenzowana praca spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim wynikającym z art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W związku z powyższym wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

